

Referat fra seminar om forsvarsmekanismer med professor

J. Christopher Perry, 10.-11. september 1998,

Eigtved Pakhus, København

Professor Christopher Perry fra McGill University, Canada har gennem en årrække forskningsmæssigt beskæftiget sig med personlighedsforstyrrelser og har en række publikationer bag sig. Han har specielt interesseret sig for forsvarsmekanismer, og hans forståelse svarer til det koncept, som er introduceret i DSM-IV, som en foreslået ny akse. Perry har været med til at formulere begrebet i denne sammenhæng og har varetaget field-studies med henblik på validering af forsvarsmekanismer under denne forståelse.

Perry indleder med en historisk gennemgang af begrebet forsvarsmekanismer. Hvor de forskellige elementer i hans opfattelse af forsvar præsenteres.

Allerede den græske filosof Sofokles beskrev psykiske fænomener, som var ude af bevidstheden, og som senere vendte tilbage for at jage den enkelte.

Freud var den første, som beskæftigede sig systematisk med begrebet fortrængning. I hans opfattelse af neuropsykosens forsvar var fortrængningen et centralt begreb, hvor Freud efterhånden fokuserede på det psykiske konfliktindholdet som grundlaget for fortrængningen. Fortrængningen var i den tidlige udvikling af Freuds forfatterskab ensbetydende med det psykiske forsvar.

Freuds forsvarsmodel blev af Perry skitseret som en uacceptabel impuls, der efter en inhibitorisk proces udvikler en kompromisdannelse i form af et symptom, som i symbolsk form repræsenterede den latente psykiske konflikt.

Abraham udviklede i fællesskab med Freud teorier om karakterdannelse knyttet til forskellige psykoseksuelle udviklingstrin, hvor der blev lagt vægt på adfærdsmæssige beskrivelser.

Som eksempel var **den anale fiksering udtryk for en obsessiv-kompulsiv problemstilling med forsvarsmekanismer som isolation, forskydning og rigiditet,** som er i ganske pæn overensstemmelse med tilsvarende adfærdsmæssige træk i DSM-IV.

Senere fokuserede Wilhelm Reich i sin terapeutiske tilgang på karakterstruktur i stedet for den latente impulsdannelse, mens Waelder beskrev de multiple funktioner, som forsvaret tjente, hvorved ønsket kunne forblive latent samtidig med en delvis tilfredsstillelse. Her fremdrog Perry sit meget yndede eksempel med **det passivt aggressive forsvarskompleks, som delvist har som funktion at skade selvet og andre.**

Anna Freud fremstår centralt placeret i udviklingen af forsvarsmekanismerne som teoretisk begreb og gav en klar systematisk redegørelse i sin bog fra 1937. Perry opfatter dette teoretiske værk som stedet, hvor vi begynder og ikke stedet, hvor vi stopper.

I denne sammenhæng fremhæves Anna Freuds tanker om, at angsten har tre kilder, som enten er instinktet, forbudet eller den ydre verden.

Egopsykologien beskriver en del af egoet som konfliktfrit, hvor egofunktionernes adaptive mekanismer er placeret og teoretisk beskæftiger egopsykologien sig blandt andet med sammenhængen mellem forsvar og coping.

Melanie Klein tog i stedet udgangspunkt i objektrelationerne og opfattede forsvaret som rettet mod internaliserede objekter, hvor impuls og affekt var koblet til fantasier om kropsdele. Klein introducerede begrebet splitting som en primitiv forsvarsmekanisme.

Kernberg fastholdt Kleins tankegang om forsvaret som en beskyttelse mod onde internaliserede objekter og opfattede splitting som en proces, hvor affekter og internaliserede objekter blev adskilt. Han beskrev **tre niveauer af personlighedsorganisation, nemlig det psykotiske, borderline og det neurotiske niveau.**

Kohut formulerede betegnelsen image distorting forsvar og fandt forsvarsmekanismer knyttet til den enkeltes selvopfattelse. Primært måtte de betragtes som adaptive, mens de senere kunne udvikle et maladaptivt mønster.

Perry redegør for den fagpolitiske proces, som førte til at forsvarsmekanismer indgår som ny akse i DSM-IV. Hvorledes der har været langvarige konflikter mellem forskellige grupperinger af psykiatere, herunder internt hos de psykodynamisk orienterede psykiatere, hvilket var årsagen til, at forsvarsmekanismer ikke blev inkluderet i DSM-III R.

Det aktuelle koncept, som er inkluderet i DSM-IV, defineres bredt og dækker på sin vis både forsvar og copingmekanismer.

Forsvarsmekanismer har i denne forståelse en række karakteristika eller antagelser. De må være svar på enten interne eller eksterne stress påvirkninger. Processerne er automatiske uden bevidste bestræbelser, og de er grundlaget for en lang række fænomener som symptomformationer, karaktertræk og undvigeadfærd.

Der er ikke grundlag for en definitiv liste, og Perry oplyser, at han i et tidligere arbejde på basis af litteraturen har identificeret 42 forskellige forsvarsmekanismer. De aktuelt inkluderede forsvarsmekanismer er valgt ud fra en klar definition, at de ikke overlapper hinanden, og at empiri forefindes, som støtter antagelsen om de enkelte mekanismer.

Forsvarsmekanismer kan påvirke både adaptiv og maladaptiv adfærd, men i bestemte situationer vil de alle have adaptive egenskaber. Som eksempel er dissociative mekanismer nødvendige ved uundgåelig smerte, mens splitting kan føre til hjælpeløshed i konfrontation med en mishandling af omsorgsperson.

Perry problematiserer tanken om, at forsvarsmekanismer er knyttet til forskellige udviklingstrin og afviser betegnelser som modne og umodne forsvarsmekanismer, som han kan ikke finde empirisk belæg for. Der synes dog at være nogen bevis for en vis udvikling hos voksne og skitserer eksempler på dette.

Forsvar kan inddeles hierarkisk efter deres adaptive egenskaber. Der kan på baggrund af denne kategorisering opstilles syv niveauer, hvori de enkelte forsvarsmekanismer placeres.

For det første beskriver Perry et **højt adaptivt niveau**, som indeholder forsvarsmekanismer som humor, selvobservation og sublimering. Et **mentalt hæmmende niveau**, som underinddeles i obsessive, hysteriske og andre neurotiske forsvar. Her ses forsvarsmekanismer som intellektualisering, fortrængning, dissociation og reaktionsdannelser. Dernæst et **let billedforvrængende niveau (minor image-distorting)** med forsvarsmekanismer som devaluering, idealisering og omnipotens og **fornægtelsesniveau** med mekanismer som benægtelse og rationalisering. Derefter følger **svær billedforvrængende niveau (major image-distorting)** med splitting, projektiv identifikation og autistiske fantasier og de to mindst adaptive niveauer, som er **handlingsforsvar (acting out)** med passiv-aggressive mekanismer, acting-out og hypokondrose (help-rejecting complaining) og til slut **forsvarsmæssig dysregulering** med mekanismer som psykotisk benægtelse og paranoide forestillinger.

For at give os en nærmere forståelse af Perrys opfattelse af forsvarsmekanismer refereres til en fortsat undersøgelse, som Perry har iværksat med en schweizisk børnepsykiater,

hvor de gennemgår meget detaljerede beskrivelser af mor-barn kontakt en bestemt situation. Det drejede sig om mødre, som søgte hjælp på grund af forstyrrelser hos børnene. Beskrivelser fremkommer ved beskrivelse af kontakt og adfærd ud fra videofilm. Beskrivelserne blev foretaget i fællesskab mellem Perry og børnepsykiater.

Til at identificere de forsvarsmekanismer, som henholdsvis mor og barn udtrykker, benyttes Defence Mechanism Rating Scale (DMRS), som er et klinisk ratingsystem, som Perry selv har udviklet. Det er muligt at bruge dette instrument på ikkeverbal adfærd, hvilket er nødvendigt, da børnene er i den præverbale alder.

Da undersøgelserne er ret intensive og tidskrævende, har undersøgerne på dette tidspunkt få beskrevet og bedømte situationer.

Som illustration gennemgår Perry dele af et enkelt afskrift og de tilhørende ratings. Det var ikke vanskeligt at identificere forsvarsmekanismer hos børnene. Men det viste sig meget overraskende, at børnene ud fra scoringerne benyttede et højere og bedre adaptivt niveau af forsvarsmekanismer end deres mødre. Perry konkluderede på denne baggrund, at det er muligt at identificere forsvarsmekanismer hos præverbale børn. **Desuden tyder undersøgelsen på, at forsvarsmekanismerne ikke skal ses som tilknyttet bestemte udviklingstrin hos barnet, og at betegnelsen modne og umodne forsvarsmekanismer er uheldig.** Forsvarsmekanismer udvikles i interaktion. I dette tilfælde moderen.

Det var Perrys opfattelse, at barnet forsøgte at benytte modne forsvarsmekanismer, men tvinges i kontakten med moderen til umodne mekanismer.

Perry gennemgår en række forskellige instrumenter til at rate forsvarsmekanismer, herunder forskellige spørgeskemaer og kliniske ratingsystemer baseret på interview eller observationer. Vanskeligheder ved selvrapportering opsummeres. Problemstillingen kan i denne sammenhæng formuleres præcist, da forsvarsmekanismer har derivater, som forvrænger selvopfattelsen og påvirker opmærksomheden. "Hvis du ikke kan se forsvarsfunktionen, kan du ikke vurdere den". Som det udtrykkes.

Perry har en kort, men elegant gennemgang af forskellige projektive tests, men fokuserer herefter på Valliants ratingsystem og sit eget Defence Mechanism Rating Scale (DMRS), som synes beslægtede.

Vi gennemgår i fællesskab kliniske eksempler i form af afskrifter af terapiforløb, og benytter DMRS til at score forsvarsmekanismer. Det foregår i en god og tvangfri

atmosfære, og det synes muligt at få en fælles opfattelse af systemet, trods den relativt store forsamling.

Perry refererer herefter fra en undersøgelse af 14 patienter med sværere personlighedsforstyrrelser primært borderline og narcissistisk type i DSM-IV forstand, som havde gennemgået et længere intensivt psykoterapeutisk forløb med ene til to ugentlige sessioner af op til tre års varighed.

Perry gennemgår detaljeret det terapeutiske forløb af tre af sygehistorierne. Han fokuserer i denne gennemgang på sin forståelse af forsvarsmekanismer, som kvantificeres gennem DMRS og på en overraskende overskuelig måde kan illustreres grafisk.

Udfra undersøgelsen, antyder Perry en sammenhæng mellem forskellig forsvar og forudsigelser om muligt behandlingsrespons. Forsvarsmekanisme, som kategoriseres under fornægtelse, acting out og større image forvrængning, vanskeliggør den behandlingsmæssige alliance og kræver muligvis fokus på denne og på modstanden overfor behandling for at bevare eller opbygge en alliance. Medens et forsvar som selvobservation altid er et godt prognostisk tegn, og derfor kan bruges i teknikker,

som i større grad tager den terapeutiske kontakt for givet, og som ligger implicit i den terapeutiske teknik.

På anden dagen af seminariet refererer Perry til forskellige undersøgelser, hvor den præsenterede opfattelse af forsvarsmekanismer valideres, og der skitseres undersøgelser som åbner op for mulige anvendelser af begrebet.

Han foreslår en sammenhæng mellem forsvarsstrukturer og akse I og akse II lidelser (i DSM forstand), som svarer til den sammenhæng, som er kendt mellem disse lidelser og karaktertræk.

Forsvarsstrukturen repræsenterer formodentlig en underliggende sårbarhed. Hvis forsvarsstrukturer bliver forbedret, vil den underliggende sårbarhed tillige forbedres. En sådan ændring ville give sig til udtryk ved kortere sygdomsperioder og lettere symptomer.

Forsvarskonceptet er nyttigt for terapeuten, da det markerer psykologiske konfliktområder, som kan observeres i umiddelbart i kontakten med patienten.

Perry refererer til undersøgelser, som sammenligner forskellige former for personlighedsforstyrrelser, depression, dysthymi og paniktilstande med forsvarsmekanismer. Visse forsvarsformer synes på

baggrund af disse undersøgelser at være **korreleret til depressioner.**

Det drejer sig om 8 "lower level" forsvar nemlig: Passiv-aggression, acting-out, help-rejecting complaining, splitting of self and others images, projective identification, projection, identification.

Hos grupper af patienter med både personlighedsforstyrrelser og depression ses signifikant flere "depressive forsvarsmekanismer" end hos personlighedsforstyrrede alene. Derudover kan de depressive forsvarsmekanismer forudsige depressivt recidiv hos tidligere depressive.

Perry giver en mere detaljeret beskrivelse af en undersøgelse foretaget med nordmanden Per Hoglend, hvor man i forbindelse med et "field-study" til validering af forsvarsaksen i DSM-IV undersøgte 16 ikke indlagte patienter med depression. Ved "follow-up" efter seks måneder blev patienterne inddelt i to grupper med hensyn til forbedring vurderet ud fra GAF. Gruppen med det dårlige udfald havde en signifikant højere score af depressive forsvarsmekanismer, men ingen forskel for andre "low-level" forsvar. Der var ingen forskel mellem fundene af forsvaret på det neurotiske niveau, men der viste sig at være en signifikant højere score af forsvaret selvobservation hos gruppen med bedret tilstand.

Herefter refererer Perry til en undersøgelse af forskellige personlighedsforstyrrelser og forsvar. Udfra regressionsanalyse vurderede man forsvarsmekanismers styrke til at forudsige former for psykopatologi. Der synes på denne baggrund at være en høj prædiktivværdi af forsvarsmekanismer ved borderlineforstyrrelsen, mens der kun er ganske svage statistiske sammenhænge med den skizotypale forstyrrelse.

Om eftermiddagen gennemgår Perry et par undersøgelser af cancerpatienter med henholdsvis uninodal og metastaseret brystkræft i forhold til raske kontroller, og en gruppe patienter som undersøges samtidig med de undergår en knoglemarvstransplantation. Der viser sig ganske forudsigeligt at være en forværring af forsvarsfunktionen hos de somatisk mest påvirkede patienter. Men det er bemærkelsesværdigt, at trods patienterne har en livstruende sygdom, er deres forsvar langt bedre end sværere personlighedsforstyrrede både med hensyn til den samlede forsvarsfunktion (overall defense funktion) og en større procentdel modne forsvarsmekanismer.

Sammenfattende om seminariet, kan det bemærkes, at Perry bruger begreber og undersøgelsesdesign, som primært kendes fra den mere naturvidenskabeligt funderede del af psykiatrien. Forsvarsmekanismerne defineres klart og entydigt, og der er et omfattende glossery. Der refereres til field-studies, hvor realibiliteten af instrument afprøves, og både den interne og eksterne validitet og uafhængigheden fra andre akser i DSM-IV søges bekræftet.

Det synes godtgjort, at forsvarsmekanismer ud fra den forståelse, som præsenteres i en mulig ny akse i DSM-IV har sin berettigelse. Der dokumenteres en prædikativ værdi af begrebet, specielt vedrørende depressive tilstande, hvor forskellige forsvarsformer synes at forværre prognosen.

Indtrykket er, at seminaret blev vel modtaget, og Perry er en grundig og omhyggelig forsker, som virker klar og præcis i tænkemåde og præsentationsform.

Per Sørensen